

Караман Е. Л., Юрків Я. И. Использование платформы Moodle при организации учебного процесса со студентами-военнослужащими в ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

В статье дается понятия дистанционного обучения, раскрываются преимущества, недостатки и временные трудности во внедрении системы дистанционного обучения. Рассмотрены особенности применения платформы Moodle при организации учебного процесса со студентами-военнослужащими. Определены основные ресурсы, которые используются в системе Moodle и подробно рассмотрены особенности применения их при дистанционном обучении, среди которых «Лекция», «Форум», «Задания», «Глоссарий», «Контроль» в курсах при дистанционном обучении.

Ключевые слова: дистанционное обучение, учебный процесс, студенты-военнослужащие, участники боевых действий, образовательная платформа Moodle.

Karaman O., Yurkiv Ya. Using Moodle Platform in Organizing Educational Process with Student-Servicemen in Lugansk Taras Shevchenko National University

The article gives the concept of distance learning, reveals the advantages, disadvantages and temporary difficulties in the implementation of the system of distance education. The peculiarities of the application of the Moodle platform during the organization of educational process with students-servicemen are considered. The basic resources used in Moodle are determined and the peculiarities of their application during distance learning are considered, among them "Lecture", "Forum", "Task", "Glossary", "Control" in courses during distance learning.

Key words: distance education, educational process, military students, combatants, educational platform Moodle.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2018 р.

Прийнято до друку 01.03.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 364.6

Н. В. Маркова

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ**

У зв'язку з подіями на сході України актуальності набирають проблеми соціального захисту внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та відновлення їх соціалізації у мирному житті.

В 2014 році Україна вперше за історію своєю незалежності зіткнулась з проблемою вимушених переселенців. Анексія Криму та військові дії в частинах Луганською та Донецької областей змусили тисячі українських громадян покинути свої домівки, роботу, звичне життя. Частина з них виїхали за кордон: Росія, Польща, тощо. Але абсолютна більшість людей переїхали на мирну територію своєї країни.

За визначенням К. Лай та Б. Толяшвілі переміщення порушує соціальну екологію людини, зумовлює депривацію, соціальне виключення, посилює ризики насильства та виникнення психологічної «пастки бідності» (пастки утриманства), і тому зумовлює потребу в допомозі з боку соціальних працівників [2, с. 4]. Шляхи вирішення проблем та задоволення потреб ВПО розглядали в контексті інтеграції як такої, розвитку місцевих громад [5], захисту прав дітей, роботи з жінками тощо. Таким чином, вивчення проблем і потреб ВПО, програм для цієї вразливої групи не є новою практикою в світі.

Мета статті полягає в тому, щоб визначити ключові характеристики соціального захисту ВПО. Для цього необхідно виконати ряд завдань: проаналізувати основні соціальні проблеми переміщених осіб; узагальнити ключові підходи до соціальної роботи з цією вразливою групою, а також практику застосування різних інтервенцій, і на цій основі охарактеризувати соціальну допомогу, спрямовану на задоволення потреб ВПО з тимчасово окупованої території Криму, Донецької і Луганської областей.

Отже, сьогодні в Україні тільки офіційно налічується більше 1 млн 600 тис. ВПО [3]. Більше половини з них – це соціально вразливі люди, тобто пенсіонери, люди з обмеженими можливостями і неповнолітні. Навіть дорослі працездатні люди у результаті вимушеного переїзду зазнали тяжких матеріальних та моральних втрат, зіткнулись з безліччю труднощів на новому місці проживання. Сьогодні переселенці є однією з найбільших проблем країни у соціальній сфері, яка потребує вирішення. Це питання настільки складне, що держава не може розв'язати його самостійно, тому вимушена залучати міжнародні фонди та організації.

На перших етапах держава виявилась неготовою ні до анексії, ні до військової агресії, ні до їх наслідків. Тому і допомога переселенцям з Криму та сходу країни на початку була досить безсистемною і нецентралізованою. Багато в чому вона залежала від влади на місцях та волонтерських організацій. Проте вже через кілька місяців після початку вищезазначених подій, влада розробила систему реєстрації, обліку та допомоги ВПО. Всім переселенцям було рекомендовано отримати довідки про місце тимчасової реєстрації. З її допомогою людина може поновити соціальні виплати, отримати медичну допомогу на загальних підставах та реалізувати інші права громадянина України.

Першою ж фінансовою допомогою в масштабах держави можна назвати призначення щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів

проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Постанову при це Кабінет міністрів України прийняв 1 жовтня 2014 р.

Розмір грошової допомоги для однієї особи складає: для непрацевдатних осіб (пенсіонери, діти, інваліди) – 884 грн (35 євро); для інвалідів – 949 грн (38 євро); для працевдатних осіб – 442 грн (18 євро) [3].

Грошова адресна допомога надається громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають на території України та переміщуються з тимчасово окупованих територій України, а також районів проведення АТО, які перебувають на обліку в органах соціального захисту громадян. Термін отримання адресної допомоги – не більше ніж 6 місяців з моменту постановки на облік. Термін може бути продовжений, якщо особа, яка цього потребує, звернеться до Управління труда та соціального захисту населення за місцем тимчасової реєстрації з заявою, в якій обґрунтує необхідність такої допомоги [1].

Не дивлячись на грошову допомогу, яка спрямована на вирішення саме житлового питання, воно було и лишається найбільш болючим для переселенців та складним у вирішенні для держави. Соціальний житловий фонд не може задовольнити навіть 5% сімей ВПО, які залишилися без житла. Залишивши власні домівки, люди вимушені винаймати житло. Хто не може цього собі дозволити, вимушені жити у гуртожитках, готелях, санаторіях, мобільних містечках, побудованих на гроші з міжнародної допомоги. Таке житло сьогодні називають місцями компактного проживання. Нерідко вони стають предметом суперечок та сутичок з місцевою громадою.

Вимушені переселенці з деяких закладів для ВПО повідомили про погіршення взаємовідносин з адміністрацією цих закладів та місцевими жителями. Один з прикладів – приймаюча громада підконтрольного уряду курортного міста Святогірськ (Донецька область). Там висловили занепокоєність кількістю ВПО, яка наразі вдвічі перевищує чисельність місцевого населення. Військовий конфлікт негативно вплинув на літній туризм: місцеві жителі отримали менший дохід або взагалі нічого не заробили на туризмі. Їм здається, що вони опинилися навіть у гіршій ситуації, ніж ВПО.

Деякі заклади не отримали коштів для покриття витрат, пов'язаних з перебуванням ВПО. Внаслідок цього вони накопичили борги та змушені були звільнити працівників або відправити їх у відпустку за власний рахунок [2].

Найважча ситуація складається у великих містах та підконтрольній Україні території Луганської та Донецької областей. Найлегше переселенцям знайти житло у сільській місцевості. Проте, там гостро стоїть питання з роботою. Знайти її – проблема навіть для місцевого населення. Вже не кажучи про людей, які переїхали з такого

промислового району як Донбас, і погано знаються на сільському господарстві.

Питання працевлаштування – одне з ключових для внутрішньо переміщених осіб. Переселенцям часто не вистачає або навичок для пошуку роботи саме на новому місці, або ж професійних знань в обраних сферах. Зокрема, зазначеній категорії громадян необхідні наступні послуги:

- підбір підходящої роботи;
- професійна орієнтація;
- організація професійного навчання та перенавчання для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці;
- сприяння у започаткуванні власного бізнесу;
- залучення до громадських та інших робіт тимчасового характеру;
- консультаційні послуги тощо.

Також важливою проблемою є допомога у працевлаштуванні та адаптації людей з інвалідністю, які були вимушені переїхати у інші міста. Для цього необхідно залучення місцевих центрів зайнятості, підтримка влади та громадськості, які повинні допомогти цим людям почати нове життя [5].

Допомога держави з працевлаштування ВПО починається з взяття їх на облік у державному центрі зайнятості за місцем їх переселення. Через центри зайнятості здійснюється пропонування робочих місць (у разі наявності) для переселенців.

У Державній службі зайнятості переселенці безкоштовно можуть отримати соціальні послуги, пов'язані з працевлаштуванням: допомога з пошуком роботи, консультації та інформаційну допомогу. При цьому не потрібно надавати жодних документів.

Крім того, Державна служба зайнятості:

- проводить інформаційні семінари в місцях тимчасового поселення людей;
- надає можливість відвідувати семінари з навичок пошуку роботи, складання резюме, підготовки до співбесіди з роботодавцем;
- надає правові консультації у сфері зайнятості [1].

Суттєву допомогу у працевлаштуванні надають міжнародні благодійні фонди. Вони виділяють фінансування на відкриття та підтримку малого та середнього бізнесу. Гранти на це надають такі організації як МФ «Відродження», Міжнародна організація міграції, МБФ «Карітас», Програма розвитку ООН в Україні та інші. Також міжнародні донори допомагають в отриманні додаткової освіти, професійної переорієнтації і т. п.

Проте влаштуватись на роботу працездатним особам не так складно, як утримувати себе людям, які не можуть працювати через вік чи стан здоров'я. Мова йде про пенсіонерів та інвалідів, які складають

65% з загальної кількості внутрішньо переміщених осіб [3]. Для них гостро стоїть проблема з доступом до медичних послуг та ліків.

Аналіз літератури та документів засвідчив, що у роботі з ВПО соціальні працівники можуть застосовувати різні стратегії втручання. За тривалістю їх можна умовно поділити на: короткострокові (кризове втручання, аустріч-робота, орієнтована на завдання модель соціальної роботи); довгострокові, орієнтовані на системно-екологічну модель соціальної роботи, в основі яких перебувають концепція «людина в оточенні» та концепція «економічної спроможності» [5].

Згідно з офіційною позицією держави, ВПО користуються усіма правами на отримання медичної допомоги, в тому числі лікарських засобів безкоштовно або на пільгових умовах, як і громадяни, які постійно проживають на території, куди переїхали переселенці. Забезпечення зазначених осіб лікарськими засобами здійснюється відповідно до чинного законодавства України і в межах затверджених бюджетів закладів охорони здоров'я на поточний рік.

На практиці це означає, що заклади охорони здоров'я змушені забезпечувати ВПО із засобів (у тому числі, медичних препаратів), розрахованих на постійне місцеве населення. При цьому потрібно враховувати, що навіть для останніх вони не завжди є в наявності у необхідній кількості. Такий підхід провокує дефіцит медикаментів як для переселенців, так і для місцевих жителів. Згідно з опитуванням, 77% опитаних переселенців повідомили, що отримали медичну допомогу безкоштовно. Проте насправді це означає, що вони часто самостійно купували ліки, а безкоштовним було лише лікування. 10% ВПО оплачували медичні послуги безпосередньо в касі медичної установи.

Якщо говорити про якість наданої допомоги, то 81% переселенців залишилися задоволеним отриманою медичною допомогою. Незважаючи на матеріальні труднощі при оплаті медичних послуг, опитані переселенці відзначили хороше, співчутливе ставлення працівників медичних установ до них як до переселенців, вказуючи на уважність і людяність багатьох [1].

Говорячи про проблеми переселенці з зони АТО, неможливо не торкнутись ще однієї болючої теми: призупинення виплати пенсій особам, які проживають у непідконтрольних уряду районах. На цю тему в українському суспільстві ведуться великі дебати. Своє занепокоєння ситуацією висловлює і міжнародне суспільство.

Згідно звіту Спеціальної місії ОБСЕ в Україні, таке рішення українського уряду мало негативні наслідки для вразливих верств населення, які не змогли виїхати з непідконтрольних територій. Особливо негативно це вплинуло на літніх людей та очолювані жінками домогосподарства, які залишилися з обмеженими коштами для існування або без них.

Крім того, переміщення державних соціальних служб призвело до того, що доступ до них все більш ускладнювався, що негативно вплинуло

на тих людей, які залежали від діяльності цих установ. Притулки для жертв сексуального або гендерно-вмотивованого насильства та деякі спеціалізовані медичні служби були закриті, внаслідок чого багато людей залишилося без доступу до спеціалізованої допомоги [2].

Крім вищезазначених загальних проблем ВПО, люди, які лишилися без житла та мають великі матеріальні складнощі, потребують гуманітарної допомоги у вигляді одягу, взуття, їжі, побутової хімії, постільної білизни, посуду і т. п. Із цим вимушеним переселенням найчастіше допомагають міжнародні донори та українські волонтери. Серед них такі відомі вітчизняні організації як «Восток СОС», «Донбас СОС», «Крим СОС», «Фроловская 9/11» та інші.

Майже всі перераховані проблеми переселенців на сьогодні не є вирішеними державою. Такий стан справ привів до тенденції повернення громадян України на окуповану територію Донбасу. Соціальні та фінансові негаразди виявились для людей страшнішими, аніж перспектива опинитись під обстрілами бойовиків ЛДНР.

Досвід таких країн як Грузія та Молдова, які у різний час зіткнулись зі схожими проблемами, говорить про те, що їх неможливо вирішити швидко. В першу чергу через брак коштів та відсутність механізму регулювання. Для цього може знадобитись не один рік.

Але і самі переселенці мають приймати активну участь в облаштуванні свого нового життя. Чимало ВПО за цей час показали себе активними та небайдужими громадянами. Вони об'єднуються в громадські організації, співпрацюють з міжнародними фондами, започатковують власний бізнес, займаються волонтерством, служать в АТО. Отже, соціальна підтримка переміщених людей повинна спрямовуватися на подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення трудового потенціалу, відновлення соціально-культурних та суспільних зв'язків, ефективного самоменеджменту, тобто активізації та надання повноважень (імпаурменту).

Задача ж держави в першу чергу піклуватись про найвразливіші категорії громадян з числа переселенців. Мова йде про інвалідів, пенсіонерів, тощо. Адже їх майбутнє напряму залежить від соціальної відповідальності країни.

Поява в Україні ВПО стала викликом для усталеної практики соціальної роботи та яскраво показала неготовність державних соціальних служб до переорієнтації на нові групи клієнтів і забюрократизованість громіздкої управлінської системи. Вона також продемонструвала недостатню професійну компетентність соціальних працівників і виявила потребу у зміні деяких аспектів їх підготовки, урахувуючи міжнародний досвід.

Подальшого дослідження потребують як питання ефективності чинних і аналіз можливостей для впровадження спеціальних програм соціального захисту ВПО.

Список використаної літератури

1. Осаволук А. І. Звіт: Забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в Україні / А. І. Осаволук, Л. Н. Козловська. – Варшава : Фондація «Відкритий Діалог», 2015. – 15 с. **2. Тематичний звіт** «Внутрішнє переміщення внаслідок конфлікту в Україні: підвищена незахищеність постраждалого населення та чинники напруженості в громадах». – К. : Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні, 2016. – 29 с. **3. Урядовий портал.** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>. **4. План** діяльності Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України на 2017 плановий рік та 2018-2019 бюджетні періоди, що настають за плановим. – К. : Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, 2016. – 17 с. **5. Звіт** за результатами дослідження «Проблеми адаптації та працевлаштування ВПО на Луганщині». – К. : ГО «Інститут розвитку та соціальних ініціатив» та МФ «Відродження», 2016. – 12 с.

Маркова Н. В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб як актуальна проблема соціальної роботи в Україні

У статті розглянуто проблеми внутрішньо переміщених осіб, описано міжнародний та вітчизняний досвід роботи з ними, наведено ключові інтервенції у соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами. Наголошено, що система соціальної підтримки таких осіб повинна будуватися на сучасних ідеях активізації та звільненні від потреби у соціальних працівниках.

Виклик необхідності посилення соціального захисту ВПО посилює вимоги до підготовки соціальних працівників, навчання їх навичкам активізації клієнтів і застосування техніка, орієнтованої на вирішення завдань роботи, вміння будувати непатерналістські стосунки з клієнтами, вміння відрізнити ситуації, в яких фахівці можуть дотримуватися директивних підходів (наприклад, під час кризової опіки), від тих, коли слід застосовувати недирективні підходи. З іншого боку, соціальні працівники повинні опановувати стратегії й тактики розвитку громад, формування їх соціального капіталу й здатності до самоактивізації, залучення ресурсів громади, формування команди волонтерів тощо.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи (ВПО), соціальний захист, соціальна підтримка, професійна соціальна робота.

Маркова Н. В. Социальная защита внутренне перемещенных лиц как актуальная проблема социальной работы в Украине

В статье рассмотрены проблемы внутренне перемещенных лиц, описан международный и отечественный опыт работы с ними, приведены ключевые интервенции в социальной работе с внутренне перемещенными лицами. Отмечено, что система социальной поддержки

таких лиц должна строиться на современных идеях активизации и освобождении от потребности в социальных работниках.

Вызов необходимости усиления социальной защиты ВПО ужесточает требования к подготовке социальных работников, обучение их навыкам активизации клиентов и применения техника, ориентированной на решение задач работы, умение строить непатерналистські отношения с клиентами, умение отличать ситуации, в которых специалисты могут придерживаться директивных подходов (например, время кризисной ожоги), от тех, когда следует применять недирективные подходы. С другой стороны, социальные работники должны овладевать стратегии и тактики развития общин, формирование их социального капитала и способности к самоактивизации, привлечение ресурсов общины, формирование команды волонтеров и тому подобное.

Ключевые слова: внутренне перемещенные лица (ВПЛ), социальная защита, социальная поддержка, профессиональная социальная работа.

Markova N. Social Protection of Internally Displaced Persons as an Actual Problem of Social Work in Ukraine

The article deals with the problems of internally displaced persons, describes the international and domestic experience with them, presents key interventions in social work with internally displaced persons. It is stressed that the system of social support of such persons should be based on modern ideas of activation and exemption from the need for social workers.

The challenge of strengthening the social protection of HPE strengthens the requirements for the training of social workers, their training in their skills for acquiring clients, and the use of technology geared to solving problems of work, the ability to build non-paternalistic relationships with clients, the ability to distinguish situations in which professionals can follow policy approaches (for example, under time of crisis ward), from those where non-directive approaches should be used. On the other hand, social workers must master the strategies and tactics of community development, the formation of their social capital and the ability to self-activate, attract community resources, form a team of volunteers, etc.

Key words: internally displaced persons (IDP), social protection, social support, professional social work.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2018 р.

Прийнято до друку 01.03.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.